

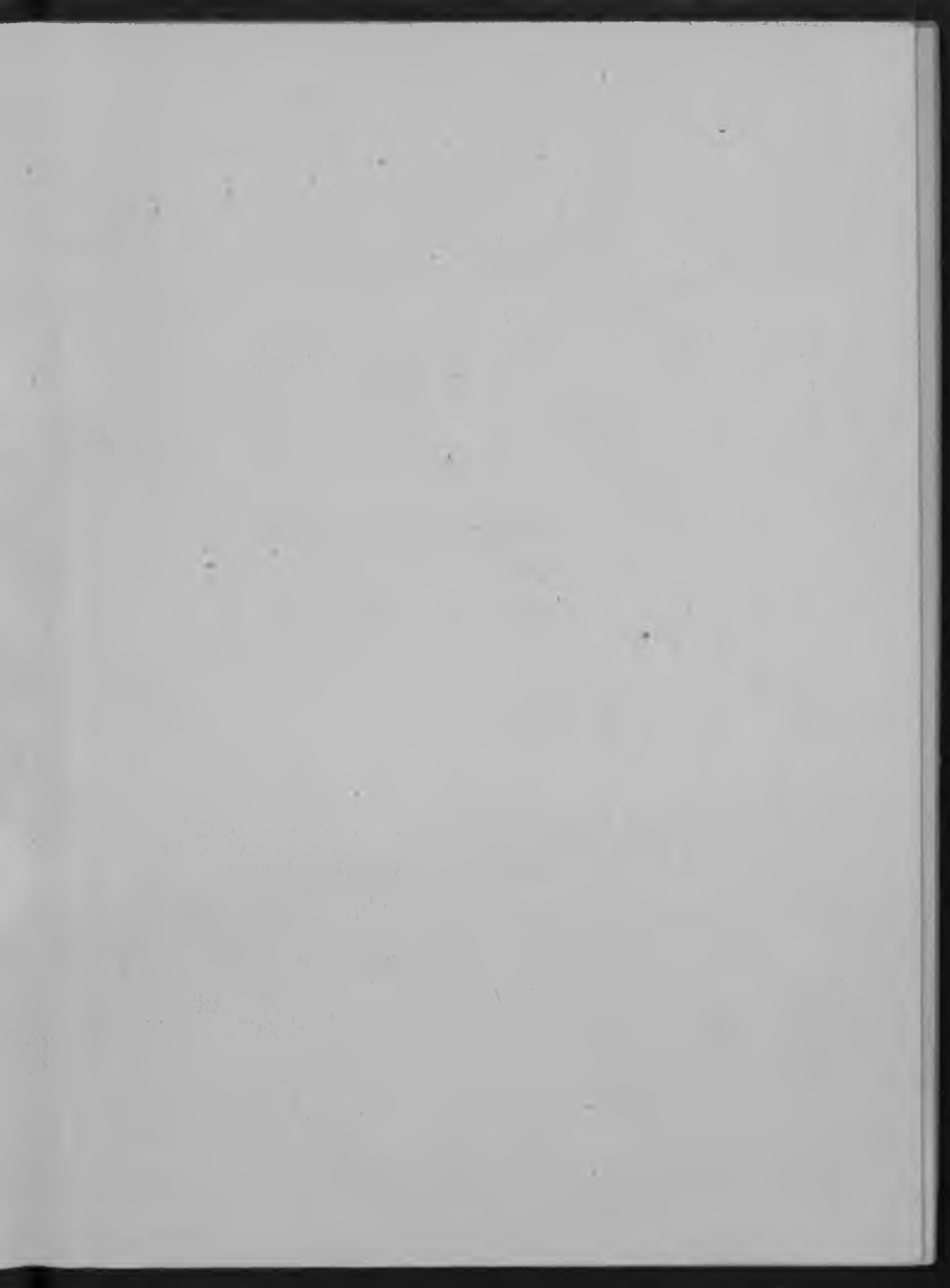
The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be clearly documented, including the date, amount, and purpose of the transaction. This ensures transparency and allows for easy reconciliation of accounts.

In the second section, the author outlines the various methods used to collect and analyze data. These methods include direct observation, interviews, and the use of specialized software tools. Each method is described in detail, highlighting its strengths and limitations.

The third section focuses on the results of the data analysis. It presents a series of charts and graphs that illustrate the trends and patterns observed in the data. The author provides a detailed interpretation of these results, explaining their significance and how they relate to the overall objectives of the study.

Finally, the document concludes with a summary of the findings and a list of recommendations. The author suggests several ways in which the information gathered can be used to improve organizational efficiency and effectiveness. The document is intended to serve as a valuable resource for anyone interested in data analysis and business operations.

И
Д
Р
Х
П

01

ИЫМЫЛАН ЫНЬАНЫШЫВЛАЛАН
ДА ЫНЬАНЫДЫМВЛАЛАН
РЭЛЬИГИ ВАШТАРЭШ
ХЫТЫРЫМАШВЛА ВИДЫМЫ
ПРОГРАММЫ

172

698

1857-8

1850

Мар. г.
2-707

ЙЫМЫЛАН БИНЫАНЫШБИВЛÄЛÄН
ДÄ БИНЫАНЫДИМБИВЛÄЛÄН
РЭЛБИГИ ВАШТАРЭШ
КЫТЫРЫМАШВЛÄ ВИДЫМБИ
ПРОГРАММЫ

Г.П.Б. в Лнгр

Ц. 1934 г.

Авт. № 90

Инд. № 1988

ЫНГЫЛДАРЭН МИМБИ ГИШАН СИРБИМАШ

Ти программы, рэлыгигыц каранг шоктыдымы влалан да кок вэкиля ылшы труйышывлалан, социализм стройымашын пиш кого кертмашвлә ылмы гишан мировозрәништәи (ышышты) когон вашталт мишәи труйышывлалан йамдылымы (жәплән шындымы) ыләш. Ышкымчым йымылан ынәаныдымәш шотлышы да СББ йачәйкыш пыраш йамды ылшывләдонат ти программыдон занәтьивләм видәш лиәш, тынгә гынәат, тәхәнә эдәмвлә грамытышты чыды ыләшәт, рэлыги ваштарәш пәшәм видышы кружокышкы пырымышты йактә нынылан рэлыги ваштарәш пәшәм видымашын пиш проста палымашвлә кәрәл ылыт.

Рэлыги ваштарәш тымәнәмашын цилә сисьтәмәжын задачыжы вәрәмәәш вәс пәтыльәткын хозәйствадон польитыкыштын тынг задачывләдон анчыктымы диәлтәш. Сәдындон йымылан ынәанышвлалан ыштымы рэлыги ваштарәш пәшә видышы кружоквләәт ышкыштын тымәнәшывлә лоштыгыц төр шаман да класстымы социализм обществым пыт стройышывләм воспитывайы шашлык ылыт, нынылан рэлыги ваштарәш палымашвләм кәрәл чотым да пәшәм видән мыштымашвләм пушашлык ылыт.

Кружокын кого пәшәжок — рэлыги реакционный (тупыньәшлә ыштымаш) рольжым шәләтымаш, рэлыгим эдәмвлән ышәшышты тошты котмащ шотышты шәлә ылымаш тиды кого пәшәжок ыләш. Йәстествовәдчәский да историчәский матъериализмым тымәнәимыдон, рэлыгим науки ваштарәш ылшы идьэоло-

гим шәләтѣмѣлә, рәлығы ваштарәш видѣм пропаган-
дым тагачшы задачывләдон иквәрәш ушымыла.

Кружокышты шалгышвлән каждыйын йөнәшѣжѣ
ылшы сакой статьян айыртәмвлә дә йатмашвлә сәмѣнь
ти программы бѣштәлтәш тә сәдѣндон кружок виктә-
рѣшѣлән тѣмѣвләм пиш когон айыраш ирѣкѣм пу-
машым тәргә. Ти вәрәмәнок кружокышты шалгышы-
влән культурышты чѣдѣ ылмым шотышкы нәлмѣлә
дә сәдѣндон каждый заньәтѣм нѣнѣлән ынгылашли-
мѣмә видәш кәләш, ик заньәтѣштѣ тѣнҗ вәпросы-
жым коктым-кымытым вәлә тәрвәтәш кәләш. Кру-
жокын пәшәжѣм сәк когончок туан йѣлмѣштѣ ылшы
матѣриалдон видәш кәрәл ыләш. Сәк пѣтәриок тә-
хәнѣ матѣриалжы—Молотов дә Куйбышәв тәнгѣн
докла вләәш лыкмы XVII-шѣ партконфәрәнцин рә-
шәнѣивлә, 1933 ин 10 йанварын Сталын, Молотов,
Куйбышәв тәнгѣн докладвләәш лыкмы ЦК дон ЦКК
ВКП(б)-ын иквәрәш ылшы плѣнумын рѣзольуцивлә
ылыт. Пақылажы, сәк пачәш лыкмы „Антырәльгиоз-
ный учебный“ тә остаткажым 1932—33 ивәлштѣ руш
йѣлмѣгѣц пәрәвоймы дә угѣц туан йѣлмѣдон си-
рѣмѣ антырәльгиозный кнѣгәвлә ылыт Тѣләц нас-
на вәрѣштѣ лыкмы рәлығы ваштарәш пәшәм видѣ-
шѣ журналвлә дон газәтвлә кого палшыкым пуән
кәрдѣт.

Виктәрѣшѣ рушла йѣлмѣдон сирѣмѣ лыт әра-
турымат лыдаш пуән кәрдәш, шамак толшы „Йы-
мылан ѣнѣнѣшѣвләлән дә йымылан ѣнѣнѣдѣмѣ-
вләлән сирѣмѣ хрѣстоматѣм“, 7-шѣ изданын „Анты-
рәльгиозный учебный“, „Бѣзбожнѣк“ газәтѣм
дә „Антырәльгиозный“ журналым. Анчыкташ лимѣ
матѣриалымат: плакатвләм, рисункывләм, картѣинвләм,
дѣаграмвләм кычылташ кәләш.

Тидѣвләм бѣштѣмѣ тәрәшок кружок антырәльги-
озный әль вәрѣштѣш крайәвой музѣйѣшкѣ, выс-
тавкишкы, мѣтѣэрологический, сәльәкционный стан-

цивләшкы, вәрйштыш астрономический станцишкы аль обсерваторишкы дә мол вәрэ экскурсивләм ыштышашлык ыләш. Заньәты методчы — чынь лыдын аль шайышт миэн хытырымаш лишәшлык. Каждый заньәтым виктәрйшы айыртәмьнок тә план сәмьнь анцыц йажон ланцылән шанән ләкшәшлык, анцыцыракоқ вәрйштыш лачок лиәлтмәшвләм (фактивләм) айырән, тусарән шындәш кәләш, анчыкташ лимы матъериалым айырән шындәш кәләш, тымәнмәш йатмашвәм дә тымән ләкмь заньәтым йажон пәлән нәләш манын опрәдъельоний (рашкыды) заданьивләм намәчәйән шындәш кәләш.

Программы кружок виктәрйшылән шукым айыраш ирйкым пуа манын кәләсымь ылы. Тынә гыньәт цилә тьәмьвләм тымән ләкмьлә агыл. Сәк пьтәриок ти программы вьләц махань гыньәт составан кружоклан йарал лимьлә тымәнмь планым ыштәш кәрәл ыләш. Ти составан кружоклан когонрак кәрәл тьәмьвләм планышкы пырташ кәләш. 8—12 — тьәмьм намәчәйымәш ситә лиәш.

Кружокышты шалгышы эдәмвлән культур уро-вәньыштй шоттон программышты анчыктымы кыды пасна тьәмьвләжы ик тьәмьшкы ушымы лин кәрдыт, (шамақ толшы, чудьсә гишән тьәмьвлә). Йужнамчы, айыртәмьнок кружокышты шалгышывлән пәлымәшыштй чыды ыләш кынь, вәс сәмьнь лин кәрләш, программышты анчыктымы ик тьәмьм ик заньәтышты агыл, коқ заньәтышты тымән ләкмьлә.

Вәрйштыш условивлә сәмьнь кружокышты шалгышывлән айыртәмьвләшты сәмьнь, программышты анчыктыдымы у тьәмьвләмәт кружок виктәрйшылән планышкы пырташ вәрәштәш. Тәхән годым „йымылан ыньәншышвләлән дә йымылан ыньәндымьвләлән манмы хрестоматьим“ используйымыла. Тынә гыньәт, матъериалым айырымы дә тымдымашын обшый хактәържы программы анчыктымы сәмьньок лишәш-

лык, вэс статьян манмыла гынь, матъериал иньтэрэс-
ный, ыгылэн кэртман лишашлык, анчыкташ лимы
срэдствавлә кычылтмы лишашлык ылыт тә практи-
чэски пашавләмәт (заданьивләм) намэчайымлә.

ЦС СВБ-ын кадыр йамдылышы ти программ
лыкмыжы годымок йымылан ынъаньдымы активгыц
айыртэмьнок хытырымашвләм видәш тынәлшы тәг-
вләгыц программы сэмьнь ыштымы ышкымдән ци-
лә цаклымашвләдәм колташ йадәш (лимы дәнгынь пә-
лымашвләдәм йажон ланцылэн сирәш йадәш, тидым
туан йылмыдонат сирәш лиэш) тә ышкымдән пашә
опыттамаат сирәш йадәш. Сирымашым тэхэнь адре-
тон колтыда: Москва, Центр, Сретенка, 10, ЦС СВБ
СССР, Отдел подготовки кадров.

Программ А. Агийэнко тәг сирән
А. Т. Лукачевский тәг рэдактырлән

ХЫТЫРЫМАШВЛӘН СПИСЫК

1. „Рэлыги ваштарэш кырэдәлмәш—социализм вэрц кырэдәлмәш“.
2. Сола хозайствым колльэктывыш сартымәш тә рэлыги ваштарэш кырэдәлмәш.
3. Цилә сәндәлык вьлныш буржуазилән рэлыгин палшән шалгымашыжы.
4. Йымылан ынъаньышывлә мам цудәш шотлат тә цудәжы лин кәрдәш вара?
5. Цудәлән ынъанымәш күлән кәлэш вара?
6. Рэлыги пьлгом дә науки пьлгом.
7. Игэчы йымыгыц лиэш кыцэ?
8. Эдәм природым вашталта дә йажоэмдә.
9. Эдэмьн лиәлтмәшыжы.
10. Йымылан ынъанымәш кыцэ ләктын.
11. Рай дон хат.
12. Христос кишән ылшы йамак.
13. Йымын сынжы кугижән сын гань.
14. Сэктантствы.
15. Мэдьицины дә рэлыги.
16. Ыдырамәш тә рэлыги.

17. Рэлыги празныквлә ваштарэш, рэволюци празныквлә вэрц.
18. Ёрвэзывләм рэлыгиозный сэмынь дә бэзбожный сэмынь воспитвайымаш.
19. Нравствэнность кишән.
20. Ма гишән дә кыцэлә труйышывлә рэлыгигыц караныт.
21. Кыцэлә Лэнынлә рэлыгидон кырэдәлмылә.

ПРОГРАММЫ

1. „РЭЛЫГИ ВАШТАРЭШ КЫРЭДӘЛМӘШ — СОЦИАЛЬИЗМ ВЭРЦ КЫРЭДӘЛМӘШ“

СССР — социальизм стройышы халыквлән шүмбэлвләлә ушнымаш ылэш.

Ровочый класслан властым кидышкы пушы Октябрь рэволюци вэлэ цилә халыквлән труйышывләм буржуазин дә помэшыквлән пызьртымашкыц, феодалызымын котмашвләжыгыц ытарән дә Советский Союз прольэтариатын капиталыизм ваштарэш, класстымы у социальистычэски общэсты вэрц пиш кого кырэдәлмәшкыжы пижыктән.

Пытәриш пәтыльэткышты социальизм стройымашын ёштән шоктымашвләжы: СССР мычкы, ёшкымдән рэспубликыдә, областыта дә районда мычкы (кого фактывләм нәлмылә).

Прольэтариатын дыктатуры — социальизм стройымашын сәк кого оруды ылэш. ВКП(б)-ын рольжы. Пиш шуку труйышывлән пәшәм пыт ёштымәшышты. Соцсорэвнованы дә ударнычэсты.

Вэс пәтыльэткын задачижы — класстымы социальистычэски общэстым стройән шоктымаш, экономикышты дә эдэмвлән ышыштышты капиталызымын котмашвләм сынғымәш, совет сәндәлыкыштыш цилә труйышывләм тәр шаманвләшкы дә социальызымын т стройышывләшкы сартымылә.

Социализмъшкы кэмй корны — пиш когон кэрәсйрбн классвлән кырәдәлмәш корны ыләш.

Рэлыги дә тй чотышты рэлыгин сакой статъян котмашвләжй — социализм стройым ваштарәш кырәдәлмәштй класс тышманын оруды ыләш. (Сакой рэлыги организацивлән, контррэволюци рольыштым анчыктышы (характеризуйышы) дә тйнгәләок духовәнствын дә рэлыги вэрц шалгышы пасна прәдставитьэльвлән примәрвлә дә вәрйштйш лачок лиәлтмәшвлә).

СССР-штйш труйышывлә лошты рэлыги вэрц ылмашын вирвләжй. Капитализм вэрц ылшы касавлән йшкә вәкй сартымәшйштй (вльийәнйшты), колхозышкы эчә пырыдымы йшкә-дурәш пәшәм видйшй (йәдынольичный) хозайствы, экономикайшты дә эдәмвлән сознанйшты капитализмйн котмашвлә, кыды-тидй слой труйышывлән культур сәмйнь пачәш котмаш, буржуази дә тыгыды буржуази сәмәш тупыньла шанымашвлә (прәдрассудыквлә), тошты статъян йлымәшлән йнәнймәшвлән, такәш йнәнймәшвлән дә молын вльийәнй).

Культур сәмйнь пачәш котшы слой труйышывлән рэлыгилән йнәнймәшйштйм социализм строймашлан эксйкәш, парты дон совет властын мэроприйативвлә ваштарәш, сакой национальностывлән труйышывлә лошты икйжәк-иктйштй ваштарәш шйдйм шәрәш класс тышманын ипользуйаймаш. Ма гишән йымылан йнәнйшй социализм стройышы тәршаман эдәм агыл?

Ма гишән соцстроймашын сйнгймәш лин мимй сәмйнь йымылан йнәнйдымәш шәрлә? Йымылан йнәнйдымы ударный бригадывлә, цәхвлә, завотйлә, колхозвлә дә совхозвлә. Ма гишән рэлыги ваштарәш тымдым пропагандым когон кымдан видәш кәләш, айыртәмйнок тидйм культур сәмйнь пачәш котшы дә йымылан йнәнйшй труйышывлә лошты тәнгә видймылә?

СВБ, социализм строймашты дә труйышвләм социализм сэмэш вэс пачаш воспитывайымашты тьдйн задачей да рольжы.

ЛЫТЬЭРАТУРЫ

1. Молотов тон Куйбышев тьнгйн докладвлэш лыкмы партконференцин рэшэньивлэжы.

2. 1933 ин 10 йанварын лыкмы ЦК дон ЦКК ВКП(б)-ын икварэш ылшы пленумын револьуцивлэжды.

2. СОЛА ХОЗЯЙСТВОМ КОЛЛЕКТИВЫШ САРТЫМАШ ТА РЭЛЫГИ ВАШТАРЭШ КЫРЭДӘЛМАШ

СССР - ть пьтэриш патьильэткьин колхозвләм дә совхозвләм строймаш кушмаш (колхозвлә 200 тьжэмәт угла дә совхозвлә 5 тьжэм угла), ти гишән ышкьимьин республикьыштышым, областьыштышым дә районыштышымат нълмылә (вэрьштыш фактивлә, цифрвлә.)

Коллективный хозяйствы ышкэ дурэш хозайствы дорц йажо ылмаш.

Совет сәндәлыкьим индустриәндьимашьин дә социальистьичэски сола хозяйствы кушкаш маньин, класс чотышты ылшы кулачэствым йыксыр пьтэрьимь польитыкьим вьктэрьимашьин кэрәл ылмаш.

Сола хозяйствашкы трактырвләм дә с-х машинәвләм шагалтымаш, (1,0 тьжэм трактырым угла увләм, силаштыдон цилэжы 1.900 тьж. имньи силанвләм шагалтымы), МТС-влә 2 446, нинь кьызытшы вэрмаштыш пашә ыштым хэдырвләдон снабжаймы ылыт, ремонт ыштәш мастьэрскойвләшты, автомашинәвләшты дә молывлә улы.

С СР свэт вьлньи муләнды пашә ыштышы сэк шалдыра хозайстваан сәндәлык ылэш.

Колхозвләм органьизаци дә хозайствы сэмбнь цаткыдэмдймәш. Киндй шачмаш вэрц, государтвылан пушашлыкым вэрэмәштй шагалтымы вэрц кйрэдәлмәш. МТС-влән хозайствы дә польитыкбй рольышты. МТС-вләштйш тә кого совхозвләштйш польитотдәвлә. Ныннн йштйшәшлык пәшәвләштй дә рәлыги ваштарәш видым пәшәм йштән шалгымашышты. Сталын тәг колхозньиквләм уланвләм йштймбй гишән.

Колхоз стройым пардон солашты классвлән кйрэдәлмәш пйсәмәлтмәш.

Кулачествы дә сакой статъан рәлыги органьизацивлән, тй шотышты сәктански органьизацивлән (мужанвла, йозывла) кольективизаци ваштарәш кйрэдәлмәшйштй. Колхозвлә „антьхрист пәшә“ ылыт манын попымаш, шукәш агыл сәндәлбк пйтә, „страшный сут“ лиәш манын лудбктымәш. Колхозвләм көргбйц пыжаш, шәләтән шуаш кулаквлән дә повлән цацымашышты. Кбцә рәлыги колхозньиквлән улан лиәш әптйртә. Социализм стройымашын, кольективизацин, Ләннынн национальный польитыкым дә культур рәволюцим йаралын блымәшйшкбй пыртән мимәшын кертмәшвлә пардон солашты йымылан бннәнбдймәш шәрлймәш (вәрбйштйш блымәшкбйц примәрвләм нәлмблә).

Йымылан бннәнбдймбй колхозвлә. Колхозвләштй дә совхозвләштй йымылан бннәнбдймбй ударный бригадывлә. Солашты рәлыги ваштарәш пропаганды видймәшын задачывлә.

ЛЫТЬЭРАТУРЫ

1. Молотов тон Куйбышев тәгбн докладвләшлыкмы XVII-шй партконфэрэнцин рәшәнбйвләжбй.

2. 1933 ин 10 йанварын лыкмы ЦК дон ЦКК ВКП(б)-ын квәрәш ылшы пльәнумын рэзолюцивләжбй.

3. ЦИЛӀ СӀНДӀЛЫК ВӀЛНЫШ БУРЖУАЗИЛӀН РЭЛЫГИН ПАЛШЭН ШАЛГЫМАШЫЖЫ

Кок сӀндӀлык, кок систьэмӀ. ШӀн мишӀи капитализмӀн сӀндӀлык тӀ кушкын мишӀи социализм сӀндӀлык. КапитализмӀн изиш, вӀрэмӀш (относительны) пингӀдӀммӀш жӀпшӀи пӀтӀмӀш.

ЦилӀ капитализмӀн кӀрӀсыр кризис ылмаш. ПрӀдприятывлӀм питырымӀш, удым ныршӀрым чыдӀмдӀмӀш. ПӀшӀдӀмывлӀ шӀкӀммӀш, пӀшӀдӀрым чыдӀмдӀмӀш, пӀшӀ-кӀчым кужӀмдӀмӀш, хрӀсӀнь хозяйствывлӀн зорайалтмаш. У войнавлӀ тӀрвӀнымӀш лишылӀмӀлтмӀш, рӀволюцивлӀ ныгыцӀэт литӀ кӀртӀмӀш.

КлассвлӀн кӀрӀдӀлмӀш пӀсӀмӀлтмӀш, капиталистически сӀндӀлыквлӀштӀи дӀ империализм кит лӀвӀлнӀи ылшы сӀндӀлыквлӀштӀи дӀ колониальный манмы сӀндӀлыквлӀштӀи (ИндиштӀи, ИндокитайыштӀи, ЙытпӀлвӀл АфрикыштӀи, КитӀйыштӀи, дӀ мол вӀрӀ) рӀволюци вӀрц тӀрвӀнымӀшын шӀрлӀмӀш.

Буржуази государствывлӀ фашизмӀн лиӀлтмӀш. Фашизм — прольетариатын классыый рӀволюци вӀрц кӀрӀдӀлмӀшым пиш кӀрӀсыр тьӀррордон тӀмдӀн шуаш буржуази дьиктатурын кӀрӀл рӀжим ылӀш.

Буржуази государствылан рӀлыги дон цӀркӀн палшӀн шалгымаш. Фашистски дьиктатурылан цӀркӀн палшӀн шалгымаш ваштарӀш (стачкывлӀ ваштарӀш тӀ молы) цӀркӀи вӀрц ылшывлӀн кӀрӀдӀлмӀшыштӀи. Кризисым дӀ пӀшӀдӀ ылмашым цӀркӀн йаралӀш лыкмашыжы. Кризис тӀ нӀзӀрӀммӀш лиӀлтмӀшвлӀ гишӀн вуйнаматым цилӀ мирыштӀи шӀрлӀн мишӀи коммунизм вӀрц, атьӀизм вӀрц (рӀлыги ваштарӀш) тӀрвӀнымӀш вӀкӀи цӀркӀи вӀрц ылшывлӀн йӀрӀш цацымышты. Христиански партывлӀ дӀ обшӀествывлӀ.

Война тӀрвӀнымӀш лӀдышвлӀ. СССР ваштарӀш войтӀрвӀнымӀш лӀдышвлӀ. СССР ваштарӀш войнам тӀр-

вәтәмәштѣ цѣркѣн палшѣн шалгымашыжы („крестовой поход“ дѣ молы). СССР пѣрѣгымәшѣм цаткыдѣмдѣмѣм задачывлѣ. Кыцѣлѣ СССР-тѣ цѣркѣ вѣрц ылшывлѣ дѣ сѣктантывлѣ СССР-н обороноспособнысть цаткыдѣмдѣмәшѣм сѣсѣртѣш цацат.

Цилѣ сѣндѣлѣк вѣлнѣш прольѣтариат СССР-ым интѣрвѣнтвлѣгѣц пѣрѣгымәш вѣрц шалга. Капитализм дѣ колонѣи сѣндѣлѣквлѣштѣ коммунизм вѣрц тѣрвѣнѣмәш тѣ йымылан ѣнѣнѣдѣмәш кушмаш. Прольѣтарски ирѣкѣн шанышывлѣн Интѣрнационал.

Л Ы Т Ъ Э Р А Т У Р Ы

1. 1933-ин 10 йанварын лыкмы ЦК дон ЦКК ВКП(б)-ын иквѣлѣш ылшѣ пльѣнумын рѣзолюцивлѣжѣ.

2. А. Тарарайѣв — „Вѣрѣн рушѣрнѣя дѣ Гапон поп“ 1933.

4. ЙЫМЫЛАН ЁНЪЅНЪШВЛѢ МАМ ЦЃДѢШ ШОТЛАТ ТѢ ЦЃДѢЖЪ ЛИН КѢРДѢШ ВАРА?

Йымылан ѣнѣнѣшвлѣ маханѣ каймашвлѣм (природышты дѣ эдѣмвлѣн ѣлѣмәшѣшты) цЃдѣш шотлат?

Вѣрѣштѣ ылшы вуйта йымы ѣштѣмѣ цЃдѣ манмы примѣрвлѣм иктѣ манѣарым гѣнѣѣт анчыкташ кѣлѣш. Нѣлмѣ примѣрвлѣм тѣшлѣн мимѣдон, йымылан ѣнѣнѣшвлѣ мам цЃдѣш шотлат, тѣдѣм пѣлѣн лѣктѣш кѣлѣш.

ЦЃдѣвлѣ лиѣлт кѣрдѣт вара? Проста, ѣлѣмәш лошты лиѣлтшѣ каймашвлѣм пЃлѣ анчыктѣн мимѣдон, природын каймашвлѣн закономѣрностѣым дѣ цЃдѣвлѣ лиѣлт кѣртѣмѣм ынѣылдарѣн пуаш кѣлѣш.

Природын дѣ общѣстван законвлѣм тымѣнѣшѣ науки развивайалтмы сѣмѣнѣ, цЃдѣ лиѣлт кѣртѣмѣм пѣлѣн лѣкмѣ.

ЦЃдѣвлѣ гишѣн йамаквлѣ лиѣлтмѣштѣ, каймашвлѣн лачокшы вирвлѣштѣм ынѣылыдымаш пиш кого рольжок ылѣш. Примѣрвлѣ: кѣдѣртѣш тѣ валгынцѣш ѣ

мылан ЫнъянЫшывлан шанымаштон, йымын шыдэш-кымаш, йымын наказымаш ылэш.

Йымылан ЫнъянЫшывлан палэнок духовэнствын алталымашыжы да цуда гишан йамаквлан палэнок шарымашыжы рэлыгин авторитьэтим кычен урдымашты да духовэнствын Ышкымчын материальный Ылымашыжым йажоэмдымашты пиш когон керал ылыныт та пиш когон керал ылыт.

ЛЫТЬ ЭРАТУРЫ

1. И. Огрызко—„Поцвлэ кулан служат вара“ 1933.

2. „Бэзбожник“ газет—„кызйтшы вэрэмаштыш цудавла“ гишан матерьялвлэ.

ПРАКТИКЫ

Заньагыеш анчыктыман расказвлэ логыц ик расказым лыдын лакмыла да лыдын лакмы паштэк хытырымашым видымыла (тидым красный уголокышты, овет перэрыв кодым эртараш лиэш).

„Цуда“ гишан вэрыштыш шайавлан постарымла, ти шайавла кулаклан йонан ылымштым анчыктымла.

5. ЦУДАЛАН ЫНЪАНЫМАШ КУЛАН КЭЛЭШ ВАРА?

Тынамок цуда гишан рэлыги йамаквлэ труйышывлан эксплоататырвлан кит лывакы Ышташ, нынлан подчиньяаш средстве ылэш.

Кугижан Российышты цудалан ЫнъянЫмашым ма гишан да кыцэла шарэн миэныт. Примэрвлэ: мощвлэ, чудотворный иконвлэ да молы.

Совэт власть кодым мощвлэдон алталымашым ылкы ликмаш.

Кызйтшы вэрэмаштыш цудавлан контррэволюци смысшышты (ти цудавла социализм строймаш ваштарэш виктарымы ылыт).

Цэркы вэрц шалгышывла цудалан ЫнъянЫманым окэш лыкмыштыдон, „йымыгыц пасна природылан тэхень ышан законвлэ пуэн кэртэ; ныным йымы

пуэн гынь, сэдындон тиды ныйным вашталтэнат кэрдэш аль вэрэмаш ныйнын дзейэстваймашыштымат цэрэн кэрдэш“ манын попат.

Тэнэ шанымашын такэш ылмашыжы. Природыштыш катастрофвлә (зэмля цытырәлтмәш, тиды „пуры“ дә „ышан“ йымы гишән шанымаштон ак ли; цэрвлә—ча-хоткы, сифильис), ти катастрофвләм „пуры“ йымын „ышан“ шанымашвләш шотлаш акли.

Природышты дә эдэмвлән обществышты свэрхйэс-твьэствәнний (йымын силадон лиәлтмәшвлә) ньимат укэ, цудәвлә ак лиәлтәп тә линчәт ак кэртәп.

Цудәлән ыньанымәш вэрц шалгымашын классывый смыслжы.

ЛЪИТЬЭРАТУРЫ

И. Огрызко „Попвлә күлән служат вара“ 1933.

6. РЭЛЫГИ ПЫЛГОМ ДА НАУКЫ ПЫЛГОМ

Христьянски, иудзейски дә мол рэлыгивлә ми-рым йымы ыштән, пылгомышты „рай“ улы манын лы-дыт. Пылгом гишән тымдышы науки (астрономи) рэлыгин ти йамаквләм такэшәш лыктәш.

Земля дон Кэчы. Земля шар пылгомыштыш (ньэ-бэсний) кәп (тидын кок статья сарнымәшйжы). Кэчын дә тылзын затмэньивлә (пыцкэмбштәлтмәшвлә). Пла-ньэтвлә. Шыдырвлә. Комэтвлә (пачан шыдырвлә).

Пылгом гишән науки (астрономи) кэчын дә тылзын затмэньим анцыцок төр кэләсә, шыдырвлән дә пачан-шыдырвлән араштым, ныйнын тьэмпэратурыштым, сос-тавыштым, игэчыштым дә молым пәлән ләктәш.

Всэльэнный (мирым) пәлән ләктәш тымэньәш кэ-рәл приборвлә (тьэльэскопвлә дә молы).

Мирым йымы ыштән манмы рэлыги йамаклан ынь-анымәш эксплоататыр классвлән вуйгыдны ыләш, тә ыньанымәш пардон йымылан ыньанышы труйыш

укэ ылшы йымы анцылны (подчиньэньиштѣ) кычэн урдаш куштылгырак.

СССР-шы кулачэствы дон духовэнствы социализм стройымаш ваштарэш, колхозвлэ ваштарэш кырэдальмѣштѣ годым пачэш котшы труйышывлэн Ыньаньмашѣштѣм сакой статьян используйат,— „Магомэтѣн сирѣмашвлэм“ шэрят, кэчѣн дэ тѣлзѣн затмэньивлэ гишан, пачан шѣдѣрвлэ гишан такэш Ыньаньмашѣм (суйэвэрим) кычэн урдат тѣ молы.

Тѣнгэ гѣньят ма-донна социализм стройымашын дэ культур рэволюцин пиш кого кэртмашвлэм Ыштэн шоктымы пардон рэлыги йамаквлэлэн Ыньаньмашкѣц пиш когон шуку труйышывлэ каран миат тѣ мир гишан науки тымдымашым пэлэн миат.

ЛЫТЬЭРАТУРЫ

И. Огрызко—„Попвлэ кѣлэн служат вара“ 1933.

ПРАКТЫКѢ

Тѣльэскопым ал бинокылым палѣмаш. Лишкѣ миаш лѣтѣмѣ хэдѣр йактэ ылшы вэрѣм пэлэн лѣкмаш. Планьэтарискѣ, обсерваторискѣ экскурсион кэмаш.

7. ИГЭЧѢ ЙЫМЫГѢЦ ЛИЭШ КЫЦЭ?

Игэчѣ гишан ынгылымаш. Пылэн дэ айаран игэчѣ.

Йур, мардэж дэ молы лиалтмаш вирвлэ. Шуку ивлэ мычкы тѣшлэн мимѣдон пэлэн лѣкмѣ лачокэш толшы примэтвлэ дэ рэлыги сэмѣнь такэш шанымашвлэ (суйэвэривлэ).

Игэчѣ анчыктышы картывлэ.

Игэчѣм палаш (тымэньаш) кэрал приборвлэ (баромэтѣр, дождьэмэр дэ молы). Мэтѣэрологичэски станцивлэ (мэтѣэрологичэски станцишкѣ экскурсион маш).

Игэчѣ вашталтмашын вирвлэ. Анцыкла лиалтшаш-игэчѣм кэлэсѣмаш.

Игэчѣ гишән, мардэж гишән рэлыгин тымдымашыжы лачокэш толтымаш, „Йур гишән ыдылмы“, игэчѣм вѣктәрѣшѣ „кого сила“ гишән шанымы такэш ылмаш.

Сола хозайствышты игэчѣн значәннѣжѣ (кукшы игэчѣ, кѣлмѣвлә, шоләм дә мол примәрвләм анчыктымаш).

Стѣхийный эксѣквләдон (кукшы игэчѣ дә мола) кѣрэдәлмәш пландон видѣмѣ социальѣстѣчески хозайствыштыш условѣвләштѣ вәлә лин кәрдәш. Капиталистѣческий строй зәмльәш частный собствәнность ылмашыжыдон наукин дә тѣхнѣикѣн бѣштән шоктымашвләжѣм сола хозайствышкы пырташ әптѣртѣшѣ ыләш (шамак толшы: Амәрикѣштѣ искусствәннѣй йур бѣштәш пиш шуку опытивләм әптѣртә).

СССР-ѣн кѣкшѣ игэчѣ шалгыман районвләштѣжѣ кукшы игэчѣдон кѣрэдәләш пиш кого кәртмәшвлә ылмаш. (Әдәм йыхын историштѣжѣ сәк пѣтәри тиштәкән шуку районвләштѣ кльиматым әдәм вашталтән кәртмәш кишән вопрос практичәски шѣндәлтәш; кукшы мардэж әрѣшѣ шѣргѣм куштымаш, искусствәнны лывыртымаш, нырвләштѣ лымым әрѣмәш, кого әнѣврлән йогым вәрѣштѣм вашталтымаш, йурым искусствәнны кандымаш; цилә тидѣвлә игэчѣм пәлән шоктымашкы дә вѣктәрѣмәшкѣ дә социальѣстѣчески сола хозайствын интѣэрәсвләшѣжѣ у кльиматым бѣштѣмәшкѣ вәк нәлѣн миә: тѣнәмоқ цилә тидѣвлә игэчѣ гишән рэлыгин тымдымашыжы такэш ылмым дә класовый контррәволюцин сущностьшым анчыкта).

8. ӘДӘМ ПРИРОДЫМ ВАШТАЛТА ДӘ ЙАЖОӘМДА

Всәләннѣйым „кут кәчѣштѣ бѣштѣмѣ“ гишән библѣин попымаш. (Кушкышвләм дә животныйвләм йымы бѣштән ылын дә нѣнѣ кѣзѣйтшѣ вәрәмә йактә вашталтәок кодыт манын рэлыгин тымдымашыжы).

Кашартэн шоктэн Ёштѣмѣ манын рѣльигин тымдымаш ваштарѣш, науки животныйвлѣн дѣ кушкышвлѣн изин-ольѣн дѣ послѣэдоватьѣльны вашталт мимѣ гишѣн тымда.

Вашталтмаш цилѣ Ёлѣшѣн свойствы ылѣш. Кушкышвлѣ дѣ животныйвлѣ лошты (миръштѣ) Ёлѣмѣш вѣрц кѣрѣдѣлмѣш. Айырымаш — отбор (сѣк когонрак приспособлѣныйвлѣн Ёлѣн тырхымаш).

Кидѣш тымдым йиш животныйвлѣм (вольыкым) дѣ кушкышвлѣм йажоѣмдѣш манын эдѣм топлоток йѣствѣнный айырымаш лиѣлтмѣшѣм кѣрѣлѣшкѣ сѣртѣн (пользываетѣн). Когон тымѣншѣвлѣн Ёштѣн шоктымаш примѣрвлѣдон у ротнѣ кушкышвлѣм куштат (войат). Мичуринѣн Ёштѣн шоктымашвлѣжѣ (Мичуринѣн олма, виноград, тонгымы слива дѣ молы). Цилѣ тидѣвлѣ эдѣм живой органѣизмвлѣм вашталтѣн дѣ йажоѣмдѣн кѣртмѣм, нѣнѣн эдѣмлѣн кѣрѣл у айыртѣмвлѣм Ёштѣн кѣртмѣм анчыктат, тѣ вѣрѣмѣнок ти опытвлѣ йѣмы Ёштѣмѣ гишѣн, живой Ёлѣшвлѣн вашталтымаш тѣ йажоѣмдѣмѣш кишѣн ылшы рѣльигин тымдымашыжы викок такѣш ылмым анчыктат.

Кушкышвлѣ дѣ животныйвлѣ развивайалтмы гишѣн тымдышы науки социальисѣтчѣски сола хозайствылан палшымаш. Культур кушкышвлѣн у сортвлѣм (кушшы игѣчѣм тырхышы, уштѣм тырхышы дѣ молым) Ёштѣш тѣ шалдыра, тыгыды вольыкым у породым, Ёштѣш кѣрѣл ылмаш. Вольык урдым пѣшѣм лѣктѣмѣ вѣрц совет властын мѣроприѣатьивлѣ.

Советски сѣльѣкционный станцивлѣ, нѣнѣн задачывлѣштѣ. Рѣльиги ваштарѣш кѣтѣкѣн кѣлѣсымѣшвлѣ (выводвлѣ).

9. ЭДѢМѢН ЛИѢЛТМѢШѢЖѢ

Эдѣмѣм йѣмы Ёштѣмѣ гишѣн рѣльигин тымдымашын эдѣмвлѣ лиѣлтмѣшѣн лачок ылшы историдон мат ик сѣмѣнѣ укѣ ылмаш.

Эдэм животный мир дон ырлык сэмьнь пижмашым да тидь животный миргыц развивайалттым науки анчыктэн. Овда статьян ылшывлэ — эдэмвлэн да кызытшы вэрэмаштыш овыдавлэн прэдкывлэшты (кого атыявлэшты). Тэнгэлэ ик статьян ылмашым анчыктышы прихэрвлэшты — эдэмьн кыды - тидь котшы органвлэжы, рудиментарный (котшы) манмы органвлэжы, животныйвлэн ганьок ылыт та ниньн ти органвлэжы когонрак развитой ылыт (слөпөй кишкэштыш важи, пачытыш позвоноквлэ, сынцэшты кымымы вьцкыж кашти). Эдэмьн да позвонокан животныйвлэн ылыанькышты икань ылмаш. Мижан эдэмвлэ да атавизмьн мол кймашвлэ (животный прэдкывлэн сыньшкы эдэмьн мьнгэшлэ сэрньмаш).

Эдэмьн прэдкывлэжы. Эдэм животныйвлэ логыц айырлымаш. Шайылайал мычкы шагал кашмаштон анцыл йалвлэн кэпым намалшт каштмашкыц ытлымаш, тидь эдэмьн прэдкывлэлэн паша хэдырвлэм (орудывлэм) ышташ кэртмашым пуэн. Паша орудывлэм ыштымэ шыжы пэрвобытный (пэрви ылышы) эдэмьн ылымаш йөнчым вашталтэн.

Кит паша ыштышы орган да паша ыштымаштон лиалтыш ылэш.

Паша орудывлэм ыштымаш, тидь, эдэмьн животныйвлэгыц сэк кого (тын) айыртэмчы ылэш.

„Эдэм ышкымчын вашталтмашвлэжыдон природым ышкымчын цэльэшжы служыкта, природым кыдыштыжы кычэн урда.

Тидь остаткажы эдэмьн мол животныйвлэгыц, сэк кого айыртэмчы ылэш, ти айыртэмчат эдэмьн, паша ыштымаштон лиалтын“ (Энгэльс).

10. КЫЦЭЛЭ ЙЫМЫЛАН БИНЫАНБИМЭШ ЛИАЛТЫН

Пэрвобытный эдэмвлэ кыцэлэ ыленит та күлэн нэны ыныанэнит, тидым эдэм кыцэ палэн нэлын. П:

шукэршй, тошты готшы эдэмйн ёлым вэрйштйжй рокым капайымаш (раскопкым ёштймаш). Сэк когончок Австралийштй, Африкйштй дэ Зэмльаштй мол вэрвлаштй ёлбшй кйзйтшй вэрэмаштйш когон начэш котшы халыквлэм пэлэн мимәц.

Пэрвобытний кйтө, тйдйн хозайствы дэ обществан стройалтмаш. Рэльиги укэ ылмаш (рэльиги эдэмлән шачынок лиялтйн манын попвлән тымдымашым гидй тупыньэшлэ ёштймашэш лыктэш). Пэрвобытний кйтөгыц пэрвобытний коммунышкы ванчымаш тә обществан ваштарэшлэвлэжй (протыворэчивлэжй) кушмаш. „Дьикар природыдон кйрэдалмаштйжй силadyмы ылмашыжы йымывләлән, чортвләлән, цүдәвләлән дэ моллан ёнъянймашым шачыкта“ манын Лэньинйн попомашыжы. Рэльиги эдэмвләм хэчйнь ылмаштышты господствуйышы природыштыш силавлә гишән вуйышты шанымаштым пәлдйртйшй ылэш, ти силавләм зэмльә вёлнйшйвләэш агыл, свэрхйэстьэствэныйвләэш шанымаш ылэш. „Рэльиги халыклан опиум ылэш“ манын Марксын попомашыжы— рэльиги гишән марксизмйн цилә мировозрәнйжйн катә оголан кў ылэш“ (Лэньин).

Родовой строй дэ пйтәриш тьотьян (пэрвопрэдкйн) шўлйшым чотэш пиштймаш—родовой обществан рэльигй ылэш.

Тошты тьотьявләм, папавләм чотэш пиштймаш котмаш; марын, мордыван, комин, суасла-марын, удмуртындә молы халыквлән кйзйтшй вэрэмаштй рэльигилән ёнъянймашвләштй.

Муләндй нәшәм дэ волюк—урдымаш пәшәм видймашкй ванчымаш. Природын силавләм йымын силаләэш чотлымаш. Рабвләм кычэн урдышы общества. эчй лултмаш вёлнйш феодалный общэствы. Ик йылан ёнъянймаш лиялтмаш.

Эдэмвлә лошты рабством, эксплоатацим дэ иктөр ёлмашым рэльигивләдон пәлдйртймаш.

11. РАЙ ДОН ХАТ

Рай гишән дә сакой рэлыгивлә гишән шанымашым анчыктымаш, шамак толшы тиды гишән мусульманвлән, тошты готшы гэрманцывлән (нормандцывлән), пйтәриш христьянвлән (йәпископ Папий райыштыш йажо Ылымәш кишән), православный христьянвлән дә молын шанымашышты, (рай гишән шанымашым хытырымаштон, лытмыдон, иллуэстрацидон анчыктымла). Рай гишән шанымаш цилә рэлыгивләшток зэмля вйлны улан ылмашын дә йажон Ылымәшын образэцвләгыц нәлмым анчыкташ кәлэш.

Колышы эдәмьм тайымы йөнвлә вэс свәтыштыш Ылымәш кишән шанымашым кыцәлә лиәлтәрәнйт, тьдым анчаш лимы пособивләм анчыктымыла.

Пәрвобытный эдәмвлән Ыньәнймәшышты вэс свәтыштыш Ылымәш рай дон хадэш пайылалтмым ак пәлы (шамак толшы: австральйэцвлән дә молын), — тәнгә ылмашын вирьм пәлән ләкмылә. Пақыла, экономикы развивайалтмы сәмынь, эдәмвлән общэства классвләш пайылалтэш; тәнгә лиәлтмы сәмынь вэс свәтыштыш Ылымәш кок пайэш шәләлтэш. Ик вәлныжы пайанвлән, вождвлән, жрәцвлән, воинвлән йәнгвлә, вэс вәлныжы — нәзәр эдәмвлән йәнгвлә ылыт.

Вэс свәтышты, Ылым курымышты „пурым“ Ыштымы гишән наградым пумаш тә „сулыкым“ Ыштымы гишән наказымаш. Эксплоататырвлән йасыландарымашышты дә накызымашышты, хадышты йасландарымашвлә гишән шанымашты пәлдьрнәт. „Страшный сут“ зэмля вйлны эксплуататыр общэстваштыш сут пәлдьрнимәш ылэш. Вэс свәтышты наградимаш тә наказымаш лиэш манын рэлыгин тымдымашыжы лачокшымок малын кэрәл ылэш вара (рай, хат).

„Цәркы вуйлалтышывлә“ Ыньәнбдымәшышты дә рай дон хат улы манын Ыньәнймәшым йьрймәшышты (шамак толшы: римский папа Альэксандр VI дә молы).

Вэс свэт ылмашлан ЫнъянЫмаш, сулык вэрц нака-
зымашлан ЫнъянЫмаш, йымылан ЫнъянЫшы труйышы-
вләм лудыктымЫ дә пЫзыртэн урдымы эксплуататыр-
влән оруды ылэш. ЦэркЫлән служышывлән доходы-
шты. Сулыкым ыдылмыдон, цэркЫлән жэртвам пумы-
дон простыктым пардон нЫнын доходышты лиәлтэш,
рэлыгиги дә пуры шанымаш цэльвлә (фактивлә). Като-
льичэский цэркЫвләштЫш индульгэнцивлә. Рай дә хат
улы манын ЫнъянЫмаш, тидЫ труйышывләм социаль-
изм стройымашкЫц карандымы срдэствы ылэш („пЫл-
гомгыц толшы сирЫмаш“ тә молы).

Рай дон хат кишән шанымашым массын созна-
нъэш кЫзытшы вэрэмән уэмдышы цэрковныквлән
кЫлдәш цацымашышты. Тэнгэ Ыштәш цацымашвлән
классывый смысылышты.

П Р А К Т Ы К Ы

Йымылан ЫнъянЫшывләлән ти заньәтын тьэмәшыжЫ
чЫнь лыдын пумыла дә хытрымашым эртәрЫмЫлә.

12. ХРИСТОС КИШӘН ЫЛШЫ ЙАМАК

Йымылан ЫнъянЫшывлә Исус христос ылын манын
шанат. Христос шачмы, хрестәлтмЫ, пыдалымы, ЫлЫж
кЫнЫлмЫ дә пЫлгомыш кузэн кэмЫ гишән лъэгән-
дЫвлә ылмаш. ХристЫански цэркЫ христосын ЫлЫмаш-
тЫжЫ сакой „пәлдЫртышы“ кэчЫвләм празнуя (айа).

Христос ылын манын шанымашым науки такэшэш
лыктэш. ИсускЫц нЫмахань памәтныквләәт тә
вэшәвләәт, ик корны сирЫмашәт коттэ, тЫ вэрэмән
ЫлЫшы ик историкәт Исус кишән ак сирЫ. Йэван-
дЫлвләштЫ иктЫ гишәнок шуку сэмЫнь попомаш-
влә дә әргыл шЫндымашвлә улы. ЙэвандЫлвлә
шанән лыкмы шайавләм, лъэгәндЫвләм, лиәлт кэртЫмЫ
гишән попымы шайавләм постарымы кньигәвлә ылыт.
Рэлыгин историжЫ, христос кишән ылшы шайавләм
тошты готшы вэрәвлә гЫц нәлмЫм анчыкта. Труйышы-

влән христослан-рабствылан Ёньаньмашышты лиялт-маш вирвлә дә пьзьртән урдышывлә анцылны труйышывлә силадымы ылмашышты. Христьянствын коммунизмдон ик статьян ылмашыжы ньимажат укә.

„Христос шачмаш“ манмыгыц ивләм шотлымаш науки сэмьнь агыл, тиды Дьоньис манадын тумайән лыкмаш ыләш.

Российышты христьянствы лиялтмаш.

Христос кишән йамак труйышывләм класс кьрә-дәлмашкыц каранда. Рельиги празныквлә гишән про-гулвлә, йүкшы кашмаш, промфинпланым тәмьдьмаш лиялтәш.

Шартвал готшы обрәдвлә (мужәтмаш тә молы) свәрхйәстьәствәннй силалан (йымы дон кәлтьмаш силалан) Ёньандәрьмьштыдон, труйышывләм вәспа-чаш, социализм сәмәш воспитвайаш, Ёлымаш йоньым ум ыштымь вәрц кьрәдәләш әптьртәт.

ЛЫТЬЭРАТУРЫ

Н. Амосов—„Христос ылын манмаш йамак ыләш“. 1932.

13. ЙЫМЫН СЫНЖЫ КУГИЖАН СЫН ГАНЬ

„Пьлгомьштыш царства“ гишән православный-влән шанымашышты. „Пьлгомьштыш царства“ покшал курымвлә жәпьн. Византиштыш кугижән двор ганьы ыләш (тьдьн копьяжы).

Күкшы стәнәдон әрән шьндьмь рай, цокшал курымвләштыш хала ганьы ыләш. Йымын ытә да йымын эргы земля вьлнйш кугижәвлә ганьок ылыт. „Пьлгомьштыш кугижә марья“ земля вьлнйш кугижә марья гань ыләш.

Райышты чинвлән пайылымаш тә чинвләм чотәш пиштьмаш земля вьлнй феодалный обществаштышы ганьок ыләш. Свәтойвлән Ёлымаш статьяштышты земля вьлнйшыләок посредничествы дә взәткы

нәлмәш пәлдѳрнә (свәтойвләм мольтивәвләдон дә мольвѳнвләм бѳштән сарвалымаш, лампатвләм дә сартавләм йылатымаш, часовнѳвләм дә цѳркѳвләм стройымаш тә молы). Йымы гишән дә свәтойвлә гишән шанымашын кынәш толтымаш (йымы цилә пәлѳшѳ ыләш кѳнь, тидѳгыц посрѳднѳквлә гач сарвалаш йѳнчәт укә). „Страшный сут“ зәмльә вѳлнѳш судым анчыкта. Йымылан служымаш рабвлән порәдѳквләм анчыкта, (шамак толшы, „мә тѳнѳйн рабвләэт ылына“ манын йымылан попымаш).

Кѳтѳкѳн кәләсѳмәш: рәлыги мир-зәмльә вѳлнѳш мирѳм анчыктышы ыләш. „Пѳлгомаштыш кугижәлән“ бѳнѳнѳмәш кѳлән вуйгыднѳй ыләш.

„Пѳлгомаштыш кугижәлән“ бѳнѳнѳмәш помәшѳквлән дә капитальиствлән господствым кыцәлә цаткыдәмдән. „Пѳлгомаштыш кугижәлән“ бѳнѳнѳмәш цѳркѳ вѳрц шалгышывләлән махань вуйгыдым дә дохотвләм пуэн.

Романов (кугижә) йыхым йымы ганьәш шотлымаш. Кугижәм иконвләәш рисуймыжыдон цѳркѳ кугижәм йымы ганьы чотәш пиштәш труйышывләм тымдән шоктән. Цѳркѳ вѳрц шалгышывлән кугижә гишән, тидѳ пѳлгомаштыш ужаш литѳмѳ кугижән сѳнчѳм зәмльә вѳлнѳ ужмаш ыләш манын тымдымашышты; тѳ тымдымашын эксплоатьируйаш йѳнән ылмашыжы. Кѳзѳйтшѳ вѳрәмәштѳ вѳрәм уәмдѳшѳ цѳркѳ вѳрц шалгышывлән йымы гишән шанымашым массын сознаѳилән кынәш кандаш тә вѳрәм вѳсәмдәш цацымашышты. Ти цацымашвлән класслан йѳнѳм бѳштѳмәш ылмашыжы.

Мары, мордва, коми, суасла-мары дә удмурт халыквлән, христос вѳрәлән бѳнѳнѳмәшкѳц котшы, йымы гишән шанымашвләштѳ, изи халыквлән пѳрэгѳшѳ йымывләштѳ. Природын силәвләм дә стѳхивләм пәлѳшѳ йымывлә. Вуйта эдәмѳм эксѳк лимәшкѳц пѳрэгѳшѳ, кого силән, сѳнгән мишѳ йымывләлән

ЫнъянЫмаш. Жэртваләм (вольыкым аль киндым) кандымаш йымым пурэмдымы срдства ылэш. Йымы шуку снатъан вашталт кэрдэш тә кэрэк махань вольык шүмьшкы пырэн кэрдэш. Звэрвләм дә кэквләм чотэш пиштымаш (зиранвлән дә молын аптән, лыды), суасла-марывлән ныр вълвал йымы ылмаш, күшны кэлэсым халыквлән циләштынок свәшәнный роша йымы ылмаш тә молы. Цилә ти статьян ЫнъянЫмашвлә классовый врэдам (эксыйым) кандат.

ПРАКТЬИКЫ

Ти занъатын тэмэш йымылан ЫнъянЫшывладон хыты-рымашым видымылә дә лытмыла.

14. СЭКТАНТСТВЫ

Сэктантствы шуку сэктывләэш пайылалтэш: адвэнт-тыствлә, баптыствлә, йэвангэлыствлә, раскольнык-влә, скопцывлә, изи халыквлән сэктывлә: (марын „кугу сорта“ дә молы). Сэктывлән циләштынок класс ваштарэш контррэволюци пашәм видымашышты иканьок ылэш.

Куғижән власть ылмы годым сэктантствы Ышкым-чын проповэтьтонжы труйышывләм классый кырэдәлмашкыц өрдышкы шывшын. Сэктантствы Октявр рэволюци ваштарэш ылын, тиды советвлә ваштарэш бэлогвардьэйцвләдон иквәрэш пыт кырэдәлын. Сэктантствы контррэволюционный ылмашыжы кызытшы вэрэмән, класстымы социальистычэски обществом стройымы вэрц кырэдәлмы жэпын айыртэмынок когон палдырнә.

Шырэнөк сэктантвлә, нгынаमत лачокшымок ылтымы христосым пйтәри коммунист ылын манын, Ышкымыштым „идьэиный“ коммуниствләэш вәк лымдәт. Сэктантвлә— „мә коммунизмым класс кырэдәлмаштэок стройаш шанәнә“ маныт. „Эдэмвлә цилә-

нок Ызак-шольак каньы ылыт“ манын тымдат нѳннѳ. Тѳнгѳ тымдымыштыдон нѳннѳ капитальиствлѳм йараташ ровочыйвлѳм ужѳйт, кулаквлѳм йараташ труйышывлѳм ужѳйт.

Сѳктантвлѳ сола хозѳйствам кольѳктьивѳнгдѳймѳш ваштарѳш ылыт. Колхозвлѳ дон колхознѳйквлѳ ваштарѳш сѳктантвлѳ вѳйр-пырак шалгат (фѳѳодоровѳцвлѳн сѳктѳ дѳ мола). Сѳктантвлѳн алтанцьк колхозвлѳ. Колхозвлѳм кѳргѳгѳц шѳлѳтѳн шуаш цацымашвлѳ.

Шука сѳктѳвлѳжок (баптьиствлѳ, мѳннонѳитвлѳ дѳ мола) ѳшкѳ чльѳнвлѳштѳлѳн Красный армиштѳ служаш цѳрѳт. Ти сѳктѳвлѳн чльѳнвлѳштѳ кугижѳн армиштѳжѳ служѳнѳйт, вѳс государствывлѳштѳ нѳннѳ буржуазин армивлѳштѳ служат тѳ война лимѳкѳ гѳнѳ нѳннѳ СССР ваштарѳш кѳрѳдѳлѳш тѳнгѳлѳйт. Кѳзѳйтшѳ вѳрѳмѳн, импѳриальиствлѳ СССР ваштарѳш арышыла войнам йѳмдѳлымѳштѳ годым, ваштарѳш шалгыдымы гишѳн сѳктантствын тымдымашыжы импѳриальиствлѳлѳн айыртѳмѳнок когон палша.

Вѳс государствывлѳштѳш „шѳмбѳлвлѳ“ шотыштыжы миллиардѳрвлѳ ылыт, Рокфѳллѳрвлѳ дѳ мола буржуази мирѳм вѳктѳрѳшѳвлѳ ылыт. Вѳс государствывлѳштѳш „шумбѳлвлѳ“ СССР-шкѳ ѳшкѳ эдѳмвлѳштѳм утлажок проповѳть видѳш агыл, шпион пѳшѳ ѳштѳш колтат (шамак толшы, Шѳвчукаын дѳ молаын шпион пѳшѳ видѳшѳ органѳизаци).

СССР-тѳ йамаын мишѳ капитальист эльѳмѳнтѳвлѳ рѳльигим, айыртѳмѳнок сѳктантствым, тидѳ рѳльигѳ дурманын (ородыш колтышын) когонрак йой дѳ хитрий формы ылѳшѳт, цилѳ статьян использываетш цацат.

Пиш алталѳн мыштымы дурмандон рѳльигин тымдымашыжы дѳ проповѳтьвлѳ ваштарѳш пурѳмдѳймѳш кѳрѳдѳлѳмѳш кѳрѳл ылмы гишѳн Лѳнѳинѳн тымдымашыжы.

15. МЭДЬИЦИНЫ ДОН РЭЛЬГИ

Эдэм кәп кишән пәрвобытный (тошты готшы) эдәмвлән шанымашышты дә тидьн йасы лимәшын вирвлә гишән шанымашышты. Цэркьвлә лиәлтмь вирвлә гишән дә цэрвләм төрлымь (льэчымь) гишән кьзьйтшь вэрәмәштьш рэлыгин шанымаш тон пәрвобытный дьикарын шанымашыжы икань ылмаш.

Мары, мордва, коми, суасла-мары, удмурт халыквлә лошты шәрлышы цэрвләгыц льэчым йөнвлә. 1) Льэчымәшын лачокэш толшы йөнвлә, льэкарствы бштьмь сакой шудывләм дә кушкышвләм льэчымәшть кычылтмаш, ти статьян льэчымәшым шуку ивлә мычкы ылышы опыттон пәлән ләкмәш (халыкын манмы мэдьичинь), 2) Йозы шайавләдон дә магичэский срьдствывләдон льэчымәш; тәнгәлә льэчымәш шулык-лан дә хозайствалан экськым бштьмәшьжь (йозывлә пайат), 3) Жэртвәэш волькым нәлбн мимьдон, обэцаньи сэмьнь вьйт-важ докы әль „цүдә бштьшь“ икон докы кэмәш, әль цэр пушы шулышкьц сылымаш, тәнгәлә льэчымәш хозайствалан экськым бштә, тидь алталымаш вәлә ыләш тә тупыньэшләгыц, экськьц пасна нымат ак пу.

Знахарвлә дон мужанвлә. Льэчымь годым, вацталт шәрлышы цэрвлә бьлмь годым ньнбн паразит рольышты (пәшәшть). Нинь тошты готшы рэлыги сэмьнь бньәнймәшвләм дә овуцавләм кычән урдат. Йозывлә дон мужанвлә шукужок тьотьавлә дә папавлә ылыт. Пачәш котшы, йымылан бньәншь эдәмвлә нинь малын вара чотәш пиштәт. Ньнбн кулаквләдон пижмәшьшть.

Мэдьичинь жрәцвлән дә попвлән „цүдәвлә“ гишән ылышы йамаквләштьдон лиәлтә, тидь мәнмән кәпняи стрөйәнжь дә бьлымәшьжь гишән йажон пәлымьдон лиәлтәш.

Цэрвлә лиәлтмь вирвлә. Микробвлә заразный

(вашталтшы) цэрвлә лиәлтмәш вир ылыт (шадыра хальэр дә молы). Рэлыги обрәдвләм ыштѳмѳ годым вашталтшы цэрвлән шәрлымәш (иконвләм, хрәстывләм шывшалмаш, христосваймаш, ик әтыгыц тә ик саваладон пѳрцәшѳм подылмаш, әзәвләм ик вачкәш, йужнам ик вѳдәш хрәстымәш, иудѳйвлән, мусульманвлән дә молынат пѳчмәш (обрезаныйә).

Йасыланымаш ылымәш условивләгыц лиәлтәш. Халык цэрвлә гишән ыңылымаш (обществан условивлә иктөр агыл ылмыдон дә эксплоатацидон лиәлтшѳ цэрвлә). Кугижән Российыштѳ халыкын пиш когон колымаш (кого процәнт) тә тидѳн виржѳ. Кѳзѳйтшѳ вэрәмән капитальист сәндәлыквләштѳ халыкын когон колымаш.

„Цудәдон тѳрләнѳмәш“ манмын лин кәртѳмәш. „Цудәдон тѳрләнѳмәш“ манмаш жрәцвлән, манаквлән дә духовәнствын алталымаш ыләш. Вим (нѳэрвный) карштыш (истѳэрий). Хотѳ маханѳ лѳечѳмәштѳ дә кәрәк маханѳ цәрѳштѳ нѳимаханѳ цѳдәәт тә свәрхѳйѳствәннѳй силаат укә дә линчәт ак кәрт.

Цэрвләдон кѳрәдәлмәштѳ мәдыцинѳн ыштән шоктымашвләжѳ. Цәр пижмәшкѳц анцыц пәрәгәлтмәш (вашталтшы цэрвләгыц пәрәгәлтәш манын шулмаш—(прививкѳм ыштѳмәш: шадырагыц, скарлатѳинѳгыц, хальэргѳц тә молыгыц).

Социализм вэрц кѳрәдәлмәш—ылымәшѳм шулыканым ыштѳмѳ вэрц кѳрәдәлмәш ыләш. Әдәмѳн здороважѳ тѳдѳн ылымәш условивләжѳдон лиәлтәш. Ылымәшѳм шулыканым (здоровам) ыштәш палшышы мәрәвләм совет властын ыштѳмәшѳжѳ: трудам пәрәгымәш, халык страхованѳи, пәшә-кәчѳм 7 цәшәнѳм дә 6 цәшәнѳм ыштѳмәш, санаторивләм, кәнѳм пѳртвләм, лицѳлышѳ завәдѳнѳивләм труйышывләлән пумаш, физкультуры, халавләм дә халык ылым вәрвләм йажоэмдѳмѳ пәшәм видѳмәш, ылым вәрвлә стройымаш шукәммәш тә мол мэроприйәтивләм

Ылымашкы пыртымаш. Сола хозайствым коллектив-
вангымаш, колхозыштыш та совхозыштыш хресань-
влан матерьяльный положеньиштым (Ылымаш йон-
иштым) йажоэмдаш та культурыштым лүкташ пиш
кого кертмашым пумы ылэш.

Социализм ыштымашын каждый ашкыл цэрвлә-
мәт сынгамаш ылэш. Йымын вольажы (шанымашыжы)
агыл, труйышывлә йшкә социальистычәски тынгалтыш-
вләдон обществым вәсәмдымыштыдон цэрвләм пй-
тәрәт, ылымашым кужы курыманым дә здоровам
ыштәт.

ЛЫТЬ ЭРАТУРЫ

В. Биручев — Рэлыги дә мәдыциныа 1933.

16. ЫДЫРАМАШ ТА РЭЛЫГИ

Помәшквлә дон капитальиствлән власть кодым,
частный собствәнность вуйлалтымы (господствуймы)
годым труйышы ыдырамашын ылымашыжым куштыл-
таш ныйгыцәт акли, эксплуататырвлән пйзырнык-
кыц та тонышы кабалагыц тйдым ытараш акли.

Труйышы ыдырамашым ытарымашты Октявр ре-
вольуцин значәны гишән Ләнынын тымдымашыжы.
Ыдырамашвлән трудам пәрәгымашты, ыдырамашым
производствышкы дә обществан пашәвләшкы шывш-
машты, ныным тонышы кавалагыц ытарымашты,
әвәвлә дон әзәвләм пәрәгымашты совет властын
мероприйәтивләжы. Вәнчәймәш кишән совет закон-
влә. Труйышы ыдырамашвлән культурым дә полытыкы
пәлымашыштым лүктымашты парты дон совет вла-
стын пашашты.

Эксплоататыр обществашты ыдырамашвлә раб
ылымаштон ылымаштым рэлыгин сәшәйымашыжы.

Библия ыдырамаш кишән. Христьянски цәркы
обрадвләшты ыдырамашым лапәмдымаш (чотәш пиш-
тыдымаш) ыдырамаш олтарышкы пырән ак кәрт, әзә

Ыштымь паштэк ирыкталтмаш мольитвэвлэ дэ молы). Иудээйски рэлыги ыдырамаш кишан. Мусульмански рэлыги ыдырамаш кишан. Рэлыгин дэ цэркын ыдырамашым чотэш пиштыдымашышты эксплуатыруйаш шанымашышты ылэш.

Эксплоататыр общэствашты труйышы ыдырамашын рэлыгилан ыньанымаш вирвлэжы (общэства дэ экономикы сэмынь пызыртэн урдымаш тэ сэмыня лоштат пызыртэн урдымаш). СССР-ты труйышы ыдырамашын рэлыгилан ыньанымаш вирвлэжы (эчэ колхозышкы пырыдымаш, ышкэ дурэш сола хозайствым видымаш, тоныш хозайствын пызыртэн урдымаш, капиталист эльэментывлэн котшы пэлэкыштын влийяны, культур сэмынь пачэш котмаш, тыгыды буржуй прэдрасудкывлэ).

Буржуази государствывлэшты ыдырамашын рэлыгилан ыньанымашыжым рэволюци вэрц тэрванымаш ваштарэш кырэдалмашэш тэ фашист диктатурым цаткыдэмдымашэш цэркы используя. Совэт сандэлыкышты труйышы ыдырамашвлэн рэлыгилан ыньанымашыштым, айыртэмынок колхозныцывлэн дэ ышкэ дурэш хозайствам видышы хрэсань ыдырамашвлэн ыньанымашышты кулаквлэ дэ попвлэ социализм стройымаш ваштарэш кырэдалмашэш, колльэктывизаци дон культур рэволюци ваштарэш кырэдалмашэш используйат.

Кэчы лүлтмаш вэл сандэлыквлэшты труйышы ыдырамашым раскрэпошаймашлан мусульмански духовэнствын пиш кого шыдыдон ваштарэш шалгымашыжы (паранджа кыдашмашлан) ыдырамашым производствышкы дэ общэстван ылымашышкы (пашэвлэшкы) шывшмашлан ваштарэш шалгымаш. Йымылан ыньанышы авэвлэ гач ырвэзывлэ воспитываймашкы рэлыгин влийяным попвлэн ыштэш цацымашышты. Ровотныцывлэн, колхозныцывлэн дэ ышкэ дурэш хозайствам видышы ыдырамашвлэн рэлыгилан ынь-

әнәмәшһыштһым (рәлығы прәдрассудкывләштһым) халык-влә лошты шһдһ тәрвәтәш попвлән использвайымаш.

СССР-тһ социализм стройымашын, колльэктьивизацин дә кутьтур рөволюцин кәртмәшвлә, пардон труйышы бдһрәмәшвлә лошты йымылан бһнһәнһдһмһ эдәмвлә шукәмәлтмәш.

ЛЫТЬЭРАТУРЫ

В. Биручев — Рәлығы дә мөдһицинһ. 1933. ;

17. РӘЛИГИ ПРАЗНЫКВЛӘ ВАШТАРӘШ, РЭВОЛЬУЦИ ПРАЗНЫКВЛӘ ВЭРЦ

Йымылан бһнһәнһшһвлә рәлығы празныквләм кыцәлә эртәрәт тә рөволюци празныквлә кыцәлә эртәрәлтһт (кружокышкы тымәнһаш каштшы эдәмвлән бһшкһмһштһын тһшлһмәшһштһыдон тидһм хытырымыла).

Христос вәрә йактә мары, мордва, коми, суасламары, удмурт тә мол халыквлән год мычкы халык празныквлә маханьывлә ылыт—шошымшы, кәнһжһшһ, шһжһшһ празныквлә. Ритуал сәмһнь празныквлән пайылалтмәш: вһрән жәртвам кандымыдон эртәрһмһ празныквлә (вольыкым, кәквләм); киндһм жәртвәш кандымыдон эртәрһмһ празныквлә; эртәрһмһ вәр сәмһнь празныквлән пайылалтмәш: йори вәрвләштһ (свәшәннһ рошавлә) дә пөртвләштһ. Празныквлә шукужок производствы характер сәмһнь ылыт (сола хозәйствы әль звәрвлә кычымәш характеран). Ти празныквләнәт класс эксплоататыр характерырышты православнһй празныквлән ганьок ыләш.

Бһшкә районушты рәлығы празныквлән эксһкһштһ гишән итогым—выводвләм бһштһмәш: әрәкә йүмәш, шиәдәлмәш, кбзһдон шушыртылмәш, духовәнствһйн постарымашвлә, пожарвлә дә молы, цилә тидһвлә

рэлыгн прэзынквлэ гншэн лнэлтйт. Рэлыгн прэзынквлэ гндым пэшэ Ыштымэш лэштэрэлтмэш.

Рэлыгн прэзынквлэм айымаш попвлэлэн дэ Совет властын тышманвлэлэн вэлэ вуйгыдны ылэш. Рэлыгн прэзынквлэ капнтальнствлэн сэндалыквлэштэ.

СССР-ыш ровочый класс Ышкымчын рэволюцы прэзынквлэм Ыштэн. Октявр рэволюцы кэчы, Первый май, Лениным ашындрымэш кэчывлэ дэ молы, дэ тынгэлэок — „пэркэ шачмаш кишэн эртэрым кэчы“, „Иымылан Ынъаныдэ шагалым пэшэм Ыштэмы прэзынквлэн“ дэ молы. Рэволюцы прэзынквлэн воспитаныи значэныштэ: ннны пэшэ Ыштэш йаным Ывэртэрэт, ннтернациональный шамым цаткыдэмдэт; дэмонстрацывлэ — прольэтарвлэн нлам анчымаш.

Труйышывлэ попвлэн дэ кулаквлэн прэзынквлэ ваштарэш кырэдалшашлык ылыт, ты прэзынквлэм айымаш халык хозайствыланат, Ышкымын шулыкланат эксыкым Ыштэмы гншэн йымылан Ынъанышывлэм нгылдарымыла.

18. ЫРВЕЗЫВЛЭМ РЕЛЫГИОЗНЫЙ СЭМБИНЬ ДЭ БЕЗБОЖНЫЙ СЭМБИНЬ ВОСПИТАЙЫМАШ

Кугнжэн власть кодым православный вэрэ дэ мнсоньэрвлэ палшымыдон тыгыды халыквлэм тэмдэн урдымы польтыкы.

Кугнжэн Росснйыштэ тымдымаш. Школывлэштэ „закон божнм“ тымдымаш. Нэволя хрэстымэш. Мары, мордва, коми халыквлэ лошты мнсоньэрвлэм йамдэлышы школывлэ. Кызытшы вэрэмэн буржуазн сэндалыквлэштэ школывлэ. Капнталын сэндалыквлэштэ школы пэшэштэ попвлэн влнйаныи ма гншэн кушкын мнэ. Капнтальнствлэн сэндалыквлэштэ школывлэм чыдэмдымэш, Ырвэзывлэ лошты шужэн Ылымэш,

кѳцѳзы ганы нѳзѳрын ылымаш. Ёрвѳзывлѳн трудам експлоатѳруйымаш. Фашиствлѳн дѳ цѳркѳвлѳн ѳрвѳзывлѳм ушышы органѳзѳацивлѳ.

Совѳтски сѳндѳлѳкѳштѳ воспитваймаш тѳ тымдымаш. Ёрвѳзывлѳм школыш кашташ тѳнгѳлмѳш воспитваймаш (дѳѳтский ѳасльывлѳ, площадкывлѳ, пѳртвлѳ). Туан ѳылмѳдон ѳрвѳзывлѳм цѳлѳм шѳм и кыт кѳрѳк ма-дѳ (обазатьѳльнѳ) тымдымаш. СССР-тѳ ѳндѳнгш и дѳ лу и тымдышы школывлѳ. Школывлѳм польтьѳхнѳзмѳнѳм ѳштѳмѳш. Тымѳнѳмѳшѳн качѳствы вѳрц, дѳиальѳктьѳко-матьѳриальѳстѳичѳский мировоззрѳнѳм ѳштѳн лыкмы вѳрц, дѳсциплѳнѳм лѳктьѳмѳ вѳрц кѳрѳдѳлмѳш. Рѳльѳги ваштарѳш воспитваймаш. Пионѳрдвижѳнѳ.

Кулаквлѳ, попвлѳ, сѳктантствѳм вѳктѳрѳшывлѳ, муллавлѳ, раввинвлѳ дѳ ксѳндзвлѳ дѳѳтский ѳасльывлѳ, площадкывлѳ, иктѳ коттѳ ѳрвѳзывлѳм цѳлѳм тымдымаш ваштарѳш ылыт. Рѳльѳги ваштарѳш пѳшѳм видѳшѳ ѳрвѳзывлѳн группывлѳм органѳзѳуйымаш. Молѳитвавлѳ лыдаш погынымашвлѳ дѳ рѳльѳги празнѳквлѳ тымѳнѳмѳшѳм, дѳсциплѳнѳм, соцсорѳвнованѳм дѳ ударнѳчѳствѳм лѳѳштѳрѳш срдѳствы ылыт. Школышкы, клубышкы, киношкы ѳрвѳзывлѳлѳн кашташ сѳктантвлѳн цѳрѳмѳшѳштѳ. Ёрвѳзывлѳн рѳльѳги ваштарѳш тѳрвѳнѳмѳш. Тѳдѳн ѳштѳшѳшлык пѳшѳвлѳжѳ дѳ шѳрлѳмѳшѳжѳ (кѳзыѳтшѳ вѳрѳмѳн СССР-тѳ ѳымылан ѳнѳѳнѳдѳмѳ ѳрвѳзывлѳ 2 милѳйонат утла ылыт). ЮВБ-ын пѳшѳжѳ. Пионѳрвлѳн дѳ комсомольѳцвлѳн рѳльѳги ваштарѳш кѳрѳдѳлмѳштѳ.

Рѳльѳги сѳмѳнѳ воспитваймашын классывѳй експлоататѳр характьѳржѳ („ѳымыгѳц лѳдмѳшѳш“ воспитываймаш). Рѳльѳги обрѳдвлѳн классывѳй характьѳрѳштѳ дѳ нѳнѳ шулыкклан ексыкѳм ѳштѳмѳшѳштѳ. Ёрвѳзывлѳм рѳльѳги ваштарѳш воспитваймаш пѳшѳштѳ ѳвѳн задачывлѳжѳ. Школы пѳшѳштѳ ѳрвѳзывлѳн палшымаш, науки пѳлѳмѳшвлѳм ынгылѳн

пӕлэн шокташ палшымаш, рэлыги тымдымашвлӑн, повэривлӑн (такэш ыньӕнмӕш), прэдрассудкывлӑн классывый эксплуататорский дӕ науки ваштарэш ылшы смысылыштым ынгылдарымаш. Ёрвэзёвлӑлӑн сирёмы рэлыги ваштарэш ылшы литьэратурыдон пӕшӕм видёмӕш. Рэлыги ваштарэш ылшы мадышвлӑм, мат-машвлӑм, плакатвлӑм дӕ молым ёлымӕшкё пыр-тымаш.

ЛЬИТЬЭРАТУРЫ

Йэм. Йарославский — О задачах коммунистического воспитания детей.

19. НРАВСТВЭННОСТЬ КИШӕН

Сакой классын эдэмвлӑ тӕхэнь ӕль вэс статьян поступкывлӑм, ёшкёмым видёмӕшым сакой статьян анчат. Буржуази ровочыйвлӑн забастовкывлӑм йардымӕш шотла, нравствэнный агылэш шотла, прольэ-тариат тидым пиш кэрӕлэш шотла. Буржуази эксплуатацим, кёзёйтшы вэрёмӕштёш капитализмын кризис кодым качкыш хӕдырвлӑм йамдымым нравствэнныйэш шотла.

Нравствэнность йемы шудёмыдон лиӕлтён манын рэлыгин тымдымашыжы, тӕнӕлӕ тымдымашын эксплуататыр характержё. Буржуази науки мораль курымаш тӕ вашталтыдымаш ылэш манын тымда, тӕн-ӕлӕ тымдымашын эксплуататыр характержё.

Нравствэнностиын историчэски характер гишӕн марксистско-лэньинский тымдымаш.

Эдэм пуштмашым пэрвобытный эдёмён анчымашыжы (силადымы, дӕ лӕцкӕ тьэтӕвлӑм, шонгывлӑм пуштмаш, эдэмвлӑм качмаш).

Классан общэстваштыш мораль. Рабством, крёпостной правам йаралэш лыкшы мораль Рабством, крёпостной правам капитальистычэски общэстван йардымашэш лыкмашыжы, тидён тёнжё тӕрлём труда

ылэш. Буржуази моральын тѳнгжѳ — „свободы, иктѳр ылмаш, дѳ шумбѳвлѳ гань ылмаш“ манын ти „курумаш истѳинѳвлѳ“ алталѳн попымаш.

Классовый моральым рѳльигин ѳаралѳш лакмашыжы (свѳшѳйѳмѳшѳжѳ). „Бѳшкѳмѳштѳн експлоататыр интѳэрѳсвлѳштѳм бѳлѳмѳшѳшкѳ нырташ манын, ѳымын лѳмдон духовѳнствы попѳн, помѳшыквлѳ попѳнѳт, буржуази попѳн“ (Лѳнѳин). Эксплоатируймы классвлѳлѳн сѳрмѳцѳм чиктѳш манын рѳльиги кѳрѳл ылмы гишѳн попвлѳн дѳ буржуази учонойвлѳн тѳрок кѳлѳсѳмѳшѳштѳ.

Вѳтхий завѳтѳн мораль. У завѳтѳн мораль. Мол рѳльигивлѳштѳш мораль. Прѳстѳпниквлѳ лоштыш эдѳмвлѳн рѳльигилѳн бѳнѳнѳмѳш.

Общѳстван мораль господствуйшы классын мораль ылмаш.

Прольѳтарски мораль. Коммунистѳичѳский мораль гишѳн Лѳнѳинѳн тымдымашыжы. Прольѳтарский моральын прольѳтариатын классывѳй кѳрѳдѳлмѳш интѳэрѳсвлѳлѳн подчинѳйѳлмѳш. Социализмѳм пыт стройшы, тѳр шаманвлѳм воспитваймы задачи. Трудам, халык собствѳнностѳм коммунизм сѳмѳнѳ анчымаш. У эдѳмѳм воспитваймы пѳшѳштѳ соцсорѳвнованѳ дон ударничѳствын рольшты.

ЛѳТЬѳРАТУРЫ

1. Лѳнин — „РКСМ-ын III-шы сѳздѳштѳш шайѳжы“.
2. Йѳм. Йѳрославский — „Коммунистѳическая нравственность“.

20. МА ГИШѳН Дѳ КЫЦѳЛѳ ТРУЙЫШЫВЛѳ РѳЛЬИГИГѳЦ КАРАҢЫТ

СССР-тѳ ѳымылан бѳнѳнѳдѳмѳш шѳрлѳмѳш (цилѳ соѳузыштыш, областѳштыш тѳ вѳрѳштѳш значѳнѳйѳн фактѳвлѳ дѳ цифѳрвлѳ).

Кыцэлä дä ма гишән кыды труйшывлäжы рэлыгигыц дä рэлыги организацивлäгыц карангыт, примэрвлä (тиды гишән труйшывлән ёшкымыштын расказвлäm дä сирымашлäm лытмыдон пälән лäкмблä). Шамак толшы — Парфонов. „Кыцэлä мбны ёнбәнäш пырахәнäm“, Т. Осипов „Йымылан ёнбәнбдымы Кбтыбры“, Н. Грабин „Кым хресты“ дä молы.

СССР-ты йымылан ёнбәнбдымаш шарлымбй вирвлä — социализм строймашын кэртмашвлäжы, хозайствым пландон видымаш, индустриализаци дä анзыц кэшбй тьэхныкбйм пälән шоктән кычылт мыштымаш, пашән социальистычэски формывлä, класс чотышты ылшы кулачэствым йыксыр пбтärбймаш, ёдырämашым раскрéпошаймаш, (лэлбй бблымашкыц лыкмаш) науки дон культурын развивайалтмаш (шарлымаш), труйшывлән матьериальнбй дä культурнбй уровәнбйм лүктбймаш, лыдын-сирән мыштыдымашым пбтärбймаш, рэлыги ваштарэш пропагандым видымаш.

Рэлыгигыц карангы дä каранг мишбй шуку мббليون труйшывлäm организационны вбктärбймаштон цымыраш кэлэш, нбнблән дбальэктыкоматьериальистычэский мировоззрәнбйм бштән лыкташ палшымыла, дä парты вбктärбймбдон шуку мббليون труйшывлән кбрэдäлмашбштбйм рэлыги ваштарэш марксистско-ләнбнский йарал корныдон вбктärбйш кэлэш.

ЛБИТЬЭРАТУРЫ

Йэм. Йарославский — „Рэлыги дä национализм“ ваштарэш кбрэдäлмаш — социализм вэрц „кбрэдäлмаш ылэш“. 1931.

21. КЫЦЭЛÄ ЛЭНБИНЛÄ РЭЛЫГИ ВАШТАРЭШ КБРЭДÄЛМБЛÄ

Эдэмвлäm социализм сэмбнь вэс пачаш воспитывайым задачи — совет сändäлыкбштбйш цилä труйы-

шывләм класстымы социальистычэски общэствам пыт стройышы дә төр шаман эдэмвләшкы сартымаш ылэш.

Рэлыги капитализмьн котмаш ылмы чотышты, тиды цилә мол котмашвләм освәцәйя дә цаткыдәмдә, рэлыги социализм сәмбнь вэс пачашат воспитвай-машлан ваштарэш кычык ылмы шотышты.

Лэнын рэлыги гишән дә тыдъндон кырэдалмы гишән: „Рэлыги халыклан опиум ылэш“, — Марксын ти кэлэсымашыжы марксизмьн цилә мировозрән-ийын кәтә оголыштыш кы (сәк когон кэрәл) ылэш“. Лэнын рэлыгин социальный важвләлшы гишән. Лэнын сакой рэлыгин дә рэлыги организацин контр-рэволюци роль гишән. Рэлыги эксплуататыр класс-влә кидышты труйышывләм рабвләшкы сартымы оруды ылмаш. „Кызытшы вэрәмаштыш цилә рэлыгивләм дә цэркывләм, сакой рэлыги организацивләм марксизм соок буржуази реакцин органвлә шотэш анча, ровочый классым эксплуатыруйымаш тә ородыш колты-машым пэрэгымы вэрц службышы шотэш анча“. Рэлыги ваштарэш видым пропагандым прольетариатын классывый кырэдалмашлан подчиняйаш кэрәл ылмаш. Рэлыгин йой формыдон пашә видымыжы ваштарэш кырэдалмаш кэрәл ылмаш. Рэлыги вэрц шалгышы-влән у прийомвләштым, кызытшы вэрәмаштыш ыл-машэш рэлыгим кынэш кандаш цацымашыштым шә-ләтймаш. Социальистычэски общэствашты рэлыгим сынгымы вопрос.

„Рэлыгидон кырэдал мышташ кэлэш“ (Лэнын). Йымылан ыннанышывлән рэлыги шамыштым орландарымаш ныгыцәт лишәшлык агыл дй тиды самынь ыштймаш лиэш. Рэлыгин дә цэркын классывый эксплуататыр рольыштым ынгылдарымаш. Рэлыгин науки ваштарэш ылшы характьэржым ынгылдарымаш. Йарал научный марксистско-лэнынский мировоз-зрәнним пәлән ынгылән шоктымаш. Пашәшкы социа-

льизм сэмьнь анчаш воспитвайымаш. Интернационал сэмьнь воспитвайымаш. Социализм стройымашты, халык Ыльмашышты, бытым (ылмашым) вэсэмды-машты тюр шамдон (сознатьэльні) пашам ыштэн шалгымаш. Рэлыгидон кырэдалмаш пашашты рашкыды палымь примэрын рольжы.

Рэлыги ваштарэш видымь пашашты лывшалт-машвлэ. Вургымла вэк лывшалтмаш (рэлыгим пурын анчымаш, рэлыгидон кырэдалмашым польтычэский классывый значэным кэрэл жэп цэндымаш, рэлыги Ышкэ ирыкшэдон Ышкэок пьтэ манын шанымаш тэ моы). „Шалахай вэк“ лывшалтмаш (рэлыгидон ад-миньстратырла кырэдалмаш тэ моы). Ма гишэн вургымла дон „шалахай“ вэк лывшалтмашвлэ кулак-влэлэн, попвлэлэн, муллавлэлэн, сэктанствы вьктэры-шывлэлэн кит сэмэш ылыт. Вургымвла вэки лыв-шалтмаш сэк кого лудыш ылэш.

СВБ ма ылэш, тидын задачывлэжы дэ пашажы. Прольэтар сэмьнь свободы шанышывлэн интернацио-нал ма ылэш.

Рэлыги ваштарэш кырэдалмашым когонрак кэр-дын дэ йаралын видаш манын СВБ — йачэйкын члээн лийш кэлэш.

ЛЫТЬЭРАТУРЫ

Йэм. Йарославский — „Рэлыги дэ национализм ваштарэш кырэдалмаш — социализм вэрц кырэдалмаш ылэш“. 1931.

Редактор *Пекунькин М.* Технич. редактор *Юзликеев З.* Слано в производ-ство 8/Х—33. Подписано к печати 3/ХІ—33. ОГИЗ № 224. Б-6н. Формат бумаги 65×82¹/₁₆. 2¹/₄ п. л. 29108 тип. зн. в п. л.

Уполн. Главлита Б-32396.

Заказ № 1085.

Тираж 1000 экз.

17-я ф-ка нац. книги ОГИЗа РСФСР треста „Полиграфкнига“, Москва, Шлюзовая наб., 10.

Акшб
Цена 15 коп.
коп.

42596

7 / Мар.
12-70

ПРОГРАММА
АНТИРЕЛИГИОЗНЫХ БЕСЕД
ДЛЯ
ВЕРУЮЩИХ И БЕЗБОЖНИКОВ
Перевод ДЕНИСОВА А. Г.

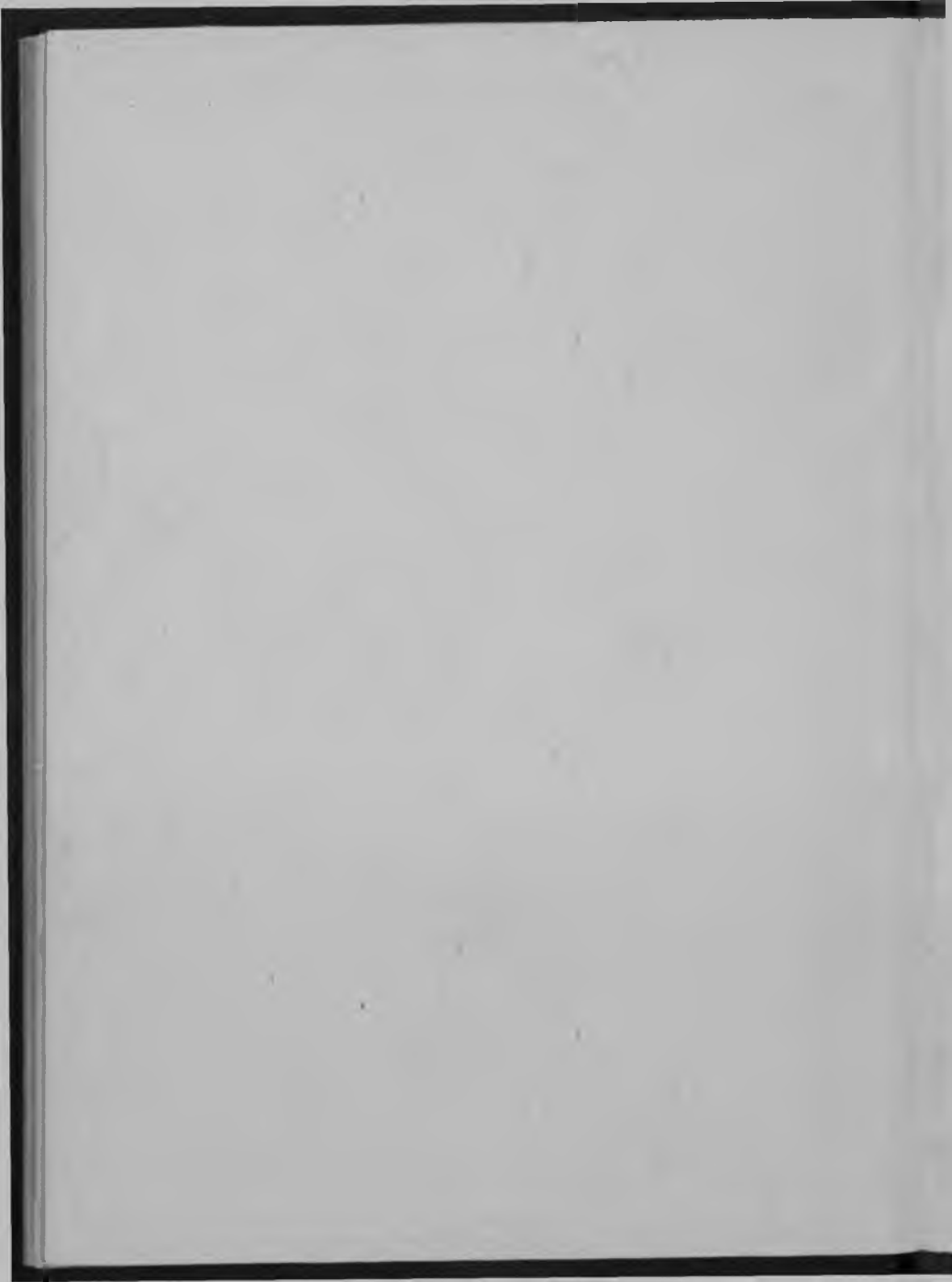
НА ГОРНО-МАРИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

ОГИЗ — Государственное Антирелигиозное Издательство
Москва, Центр, Сретенка, 10

Map.

-70

0

	Map.
	2-707